

Cüz'i İhtiyarî'nin Mahiyeti

Elmanın tadı, hâli ve vicdanî bir meseledir; ilmî ve nazarî değildir. Bu sebeple insan elmanın tadını anlamaz, tarif edemez; ama varlığından da şüphe etmez. Cüz'i ihtiyarî de böyledir. Biz vicdanen biliyoruz ki, bir iş yaptığımız zaman buna kendimiz karar veriyoruz ve bu işi bir cebir altında yapmıyoruz. Fakat "Cüz'î ihtiyarî nasıl bir şeydir?" denilse, elmanın tadı veya çiçeğin kokusunu tarifte olduğu gibi bunda da âciz kalırız. Zira, "**Cüz'i ihtiyarî halî ve vicdanî bir imanın cüz'üdür. Yoksa ilmî ve nazarî değildir.**"

Cüz'i ihtiyarî cüz'î olmakla beraber, bir kanun-u küllîden medet alarak büyük işlerin meydana gelmesine sebep olmaktadır.

Bir apartmanın üst katının lûtuflarla, bodrum katının ise işkence aletleriyle dolu olduğunu ve bir şahsın bu apartmanın asansörü içerisinde muhayyer bulunduğunu farzediniz. Kendisine, apartmanın bu keyfiyeti daha önce anlatılmış bulunan bu zat, üst katın düşmesine bastığında lûtfa mazhar olacak, alt katın düşmesine bastığında ise azaba dûçâr olacaktır.

Burada **cüz'î ihtiyarinin yaptığı tek şey**, sadece hangi düğmeye basılacağına karar vermesi ve teşebbüse geçmesidir.

Asansör ise, o zatın kudret ve iradesiyle değil, bir kanun-i külliyle hareket etmektedir. Yani, insan üst kata kendi iktidarıyla çıkmadığı gibi alt kata da kendi iktidarıyla inmemektedir. Bununla beraber *asansörün nereye gideceğinin tayini, içindeki şahsın ithiyârına bırakılmıştır.*

İnsanın cüz'i ihtiyariyle kesbettiği bütün fiiller, bu mizanla ölçülebilir. Meselâ; Cenab-ı Hak, meyhaneye gitmenin haramiyetini de camiye gitmenin faziletini de insanlara bildirmiş bulunmaktadır. İnsan bedeni ise, misâldeki asansör gibi her iki yere de gitmeye hazır olarak beklemektedir.

Kâinattaki faaliyetlerde olduğu gibi, beden içindeki faaliyetlerde de insanın ihtiyârı mevzubahis olmamakta ve insan bedeni bir kanun-u küllî ile hareket etmektedir. Fakat onun nereye gideceğinin tayini, insanın irade ve ihtiyarına bırakılmıştır. O hangi düğmeye basarsa, yani nereye gitmek isterse, beden oraya doğru hareket etmekte, dolayısıyla da gideceği yerin mükâfatı ve cezası o insana ait olmaktadır.